

OSREDNJA KNJIŽNICA CELJE

Mica Zorko

**NABAVA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA Z VIDIKA FINANČNIH
SREDSTEV V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE V OBDOBJU 2010–2019**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Celje, 2023

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: MICA ZORKO

Naslov pisne naloge: Nabava knjižničnega gradiva z vidika sredstev v Osrednji knjižnici Celje v obdobju 2010–2019

Kraj: Celje

Leto: 2023

Število strani: 33 Št. slik: 12 Št. preglednic: 3

Število prilog: 0 Št. strani prilog: 0

Število referenc: 28

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Osrednji knjižnici Celje

Mentor v času strokovnega usposabljanja: dr. Andreja Videc

UDK: 027(497.4Celje):025.2:021.9"2010/2019"(043)

Ključne besede: nabava, knjižnično gradivo, sredstva, splošne knjižnice, financiranje, knjižnične zbirke, standardi

Izvleček:

V raziskavi smo na podlagi zbranih statističnih podatkov analizirali nabavo knjižničnega gradiva v Osrednji knjižnici Celje z vidika sredstev v obdobju 2010–2019. Finančni viri za nakup knjižničnega gradiva predstavljajo občinska sredstva (Mestne občine Celje kot občine ustanoviteljice in občin Dobrna, Štore in Vojnik kot pogodeni partneric, sredstva Ministrstva pristojnega za kulturo v okviru neposrednega poziva za sofinanciranje nakupa knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah iz državnih sredstev za tekoče leto in z lastnimi sredstvi. Ugotovili smo, da se je v raziskovalnem obdobju spreminjal tako obseg celotnih sredstev za nakup kot deleži posameznih financerjev. Obseg državnih sredstev za nakup se je med leti zmanjševal, obseg občinskih sredstev pa je povečevala le občina ustanoviteljica, medtem ko je obseg sredstev občin pogodbenic stagniral. Raziskovalno obdobje je zaznamovalo višanje povprečne cene na enoto, pričetek nabave elektronskih knjig, kot tudi upad števila naslovov in enot kar je dodatno otežilo postopke nabave. Analizirali smo tudi izpolnjevanje normativnega okvira glede prirasta knjižničnega gradiva (Pravilnik o izvajanju knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003), Standardi za splošne knjižnice (2005), Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019) in ugotovili, da knjižnica na ravni vseh enot številčni kriterij prirasta še dosega, medtem ko se določilom standardov ne približa.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
2	NAMEN IN CILJI RAZISKAVE.....	1
2.1	METODOLOGIJA.....	3
3	NORMATIVNI OKVIR NABAVE GRADIVA SLOVENSКИH SPLOŠNIH KNJIŽNIC..	3
3.1	PRAVILNIK O POGOJIH ZA IZVAJANJE KNJIŽNIČNE DEJAVNOSTI KOT JAVNE SLUŽBE.....	4
3.1.1	Pogoji za izvajanje knjižnične javne službe.....	4
3.2	STROKOVNA PRIPOROČILA IN STANDARDI ZA SPLOŠNE KNJIŽNICE	5
3.2.1	Knjižnične vloge	5
3.2.2	Nabava gradiva in knjižnične vloge.....	6
3.2.3	Strokovna priporočila in standardi ter knjižnična zbirka.....	7
4	FINANCIRANJE NAKUPA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA V SPLOŠNIH KNJIŽNICAH	8
4.1	FINANCIRANJE NAKUPA GRADIVA V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE	9
5	RAZISKAVA DELOVNE SKUPINE ZA PRIPRAVO STROKOVNIH PRIPOROČIL ZA SPLOŠNE KNJIŽNICE.....	10
6	ANALIZA ZBRANIH PODATKOV O NABAVI KNJIŽNIČNEGA GRADIVA V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE V OBDOBJU 2010–2019	11
6.1	STRUKTURA PRIRASTA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA.....	11
6.2	SREDSTVA ZA NAKUP KNJIŽNIČNEGA GRADIVA PO FINANCERJIH	13
6.3	GIBANJE POVPREČNE CENE	14
6.4	RAZMERJA MED KUPLJENIMI IZVODI IN NASLOVI.....	16
6.5	SREDSTVA ZA E-KNJIGE.....	17
6.6	PRIRAST KNJIŽNIČNEGA GRADIVA IN DOSEGANJE STROKOVNIH PRIPOROČIL IN STANDARDOV V OKC	19
7	RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI	23
8	NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	31

Kazalo slik:

Slika 1: Struktura prirasta knjižničnega gradiva.....	11
Slika 2: Sredstva za nakup gradiva po financerjih	13
Slika 3: Sredstva in povprečna cena	15
Slika 4: Izvodi/naslovi in povprečna cena	15
Slika 5: Razmerje izvodi/naslovi glede na sredstva	16
Slika 6: Delež sredstev za e-knjige.....	17
Slika 7: Sredstva za e-knjige in število licenc	18
Slika 8: Prirast knjižničnega gradiva– Osrednja enota Celje	19
Slika 9: Prirast knjižničnega gradiva – enota Vojnik	20
Slika 10: Prirast knjižničnega gradiva – enota Štore.....	20
Slika 11: Prirast knjižničnega gradiva – Dobrna.....	21
Slika 12: Prirast knjižničnega gradiva – OKC	22

Kazalo preglednic:

Preglednica 1: Struktura prirasta knjižničnega gradiva.....	12
Preglednica 2: Sredstva za nakup gradiva po financerjih.....	13
Preglednica 3: Delež sredstev za e-knjige	17

1 UVOD

Raziskava, predstavljena v nalogi, bo potekala v Osrednji knjižnici Celje (v nadaljevanju OKC), splošni knjižnici, ki kot osrednja območna knjižnica izvaja tudi posebne naloge za enajst splošnih knjižnic na celjskem področju. Zaradi svoje vloge na območju je tudi prejemnica obveznega izvoda publikacij.

Raziskovalna tema naloge bo proučevanje dejavnikov, ki vplivajo na nabavo knjižničnega gradiva v OKC in so povezani z obsegom razpoložljivih sredstev za nakup vseh vrst knjižničnega gradiva. Kupljeno gradivo predstavlja pretežni delež celotnega letnega prirasta. Sredstva, namenjena nakupu gradiva, in z njimi povezane omejitve so ključni dejavnik pri izgradnji zbirke, upoštevanju strokovnih priporočil in doseganju standardov za splošne knjižnice ter normativnega okvira. V OKC nakup knjižničnega gradiva zagotavljamo s tremi viri sredstev, in sicer s sredstvi Ministrstva za kulturo RS (v nadaljevanju MzK), sredstvi občine ustanoviteljice, Mestne občine Celje (v nadaljevanju MOC) in občin pogodbenic (Dobrna, Vojnik, Štore) ter lastnih sredstev knjižnice. V nalogi bomo ugotavljali, kakšen je bil obseg razpoložljivih sredstev posameznih financerjev in kako so med leti 2010 in 2019 vplivala na prirast knjižničnega gradiva v OKC.

2 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE

Pri uspešnosti realizacije letnih načrtov nakupa so poleg strokovnega dela zaposlenih v oddelku nabave ključni tudi drugi dejavniki, ki so tako ali drugače povezani s sredstvi za nakup gradiva, na katere ima knjižnica manj vpliva. Med te spadajo gibanje povprečne cene enote gradiva, obseg sredstev za nakup knjižničnega gradiva s strani občin in obseg sredstev, pridobljenih na podlagi neposrednega poziva MzK za sofinanciranje nakupa knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah iz državnih sredstev. V nalogi bomo poskušali ugotoviti, kakšno vlogo pri nabavi knjižničnega gradiva v OKC so imeli navedeni dejavniki v obdobju med leti 2010 in 2019, kakšen vpliv so imeli na končni letni prirast in kako se to odraža pri doseganju kazalnikov uspešnosti, ki jih določajo Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003), Standardi za splošne knjižnice (2005), oblikovani za obdobje 2005–2015 in naknadno podaljšani do leta 2017, ter Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019) za obdobje 2018–2028.

Živimo v vse bolj digitalizirani družbi, kar se odraža tudi na področju nabave knjižničnega gradiva. Kot izhaja iz letnih poročil OKC 2013–2019 je delež sredstev namenjenih nakupu e-knjig vsako leto večji, kar seveda neposredno vpliva na prirast knjig v tiskani obliki. Delež prirasta kupljenega gradiva v tiskani obliki se tako vsako leto manjša. V nalogi bomo na podlagi podatkov o porazdelitvi sredstev za nakup gradiva in prirastu vseh vrst knjižničnega gradiva v raziskovanem obdobju ugotavljali gibanje razmerij, povezanih s tiskano in na drugi strani digitalno obliko knjige.

S ciljem ugotoviti, na kakšen način so opisani dejavniki v raziskovanem obdobju (2010–2019) vplivali na nabavo knjižničnega gradiva in kako so se odražali v uspešnosti doseganja nekaterih letih ciljev nabavne službe, bomo iskali odgovore na raziskovalna vprašanja, na osnovi katerih smo postavili tudi hipoteze:

- kakšno je bilo gibanje razmerij med sredstvi posameznih financerjev za nakup knjižničnega gradiva;
 - H1: Delež občinskih sredstev za nakup knjižničnega gradiva se je zviševal.
- kakšno je bilo gibanje povprečne cene enote v OKC;
 - H2: Povprečna cena enote knjižničnega gradiva je rastla.
- kakšno je bilo gibanje razmerja med kupljenimi izvodi in naslovi glede na obseg razpoložljivih sredstev;
 - H3: Število kupljenih izvodov na naslov se je v raziskovalnem obdobju znižalo.
- kakšno je bilo gibanje razmerij med sredstvi, namenjenimi tiskani in digitalni obliki knjige;
 - H4: Delež sredstev namenjenih nakupu knjig v digitalni obliki se je zviševal.
- v kolikšni meri je lahko OKC v raziskovanem obdobju z razpoložljivimi sredstvi za nakup knjižničnega gradiva zadostila kriterijem normativov, ki jih opredeljuje Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003);
 - H5: OKC je v celotnem obdobju dosegala normativ letnega prirasta knjižničnega gradiva.
 - H6: Normativ letnega prirasta knjižničnega gradiva je v celotnem obdobju dosegala le osrednja enota.

- v kolikšni meri je lahko OKC v raziskovanem obdobju z razpoložljivimi sredstvi za nakup knjižničnega gradiva dosegala kazalnike, povezane z letnim prirastom knjižničnega gradiva, ki jih določajo Standardi za splošne knjižnice (2005) in Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019).
 - H7: OKC standarda prirasta knjižničnega gradiva v raziskovanem obdobju ni dosegala.

Razumevanje vpliva vseh teh dejavnikov na nabavo knjižničnega gradiva v preteklosti nam je lahko v pomoč pri načrtovanju nakupa gradiva in pravočasnem prilagajanju na pričakovane spremembe na strokovnem področju.

2.1 METODOLOGIJA

Zastavljena raziskovalna vprašanja iščejo numerične odgovore, zato bomo raziskavo izvedli s kvantitativnim pristopom in analizo podatkov. Uporabili bomo statistične podatke za posamezna nabavna koledarska leta, ki so že zbrani v letnih poročilih (Osrednja knjižnica Celje, 2011–2020a) in drugih, bolj podrobnih evidencah v oddelku za nabavo. Za raziskovalno obdobje bomo za posamezna leta izračunali deleže različnih načinov nabave, deleže sredstev po financerjih, deleže sredstev namenjenih nakupu e-knjig in razmerja med izvodi in naslovi kupljenega knjižničnega gradiva. Zbrane podatke bomo za potrebe analize prikazali v skupnih grafikonih, kamor bomo vključili tudi številčne vrednosti, ki jih določajo Standardi za splošne knjižnice (2005), Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019) in Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (2005). Podatke bomo analizirali, med seboj primerjali in poskušali opredeliti vplive med posameznimi dejavniki.

3 **NORMATIVNI OKVIR NABAVE GRADIVA SLOVENSКИH SPLOŠNIH KNJIŽNIC**

V Sloveniji knjižnično dejavnost ureja Zakon o knjižničarstvu (Zknj-1), sprejet leta 2001, ki med drugim določa tudi osnovna izhodišča pogojev za izvajanje knjižnične javne službe. Na podlagi teh je nastal Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003).

3.1 PRAVILNIK O POGOJIH ZA IZVAJANJE KNJIŽNIČNE DEJAVNOSTI KOT JAVNE SLUŽBE

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003) opredeljuje pogoje za izvajanje knjižnične javne službe, z namenom zagotoviti vsaj osnovne pogoje za splošno dostopnost knjižnične javne službe in nadaljnji razvoj knjižnične dejavnosti. Natančneje opredeljuje pogoje, navedene v 36. členu ZKnj-1 (2001) in določa minimalne številčne vrednosti pogojev za izvajanje knjižnične javne službe. Te so knjižnice, ki opravljajo javno službo, dolžne izpolnjevati. Določa tudi način ugotavljanja izpolnjenosti pogojev, ustrežno organizacijo knjižnične dejavnosti ter nadzor nad strokovnim delom knjižnice.

Pravilnik je bil leta 2008 dopolnjen z nekaj določili za splošne knjižnice (člena 11. a in b), do konca veljavnosti (2023) pa se vsebinsko ni spremenil¹.

Leta 2023 je bil po daljšem obdobju usklajevanja in razprave znotraj strokovne javnosti sprejet nov pravilnik. Precej prenovljen Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (2023) uvaja tudi kar nekaj ključnih sprememb, povezanih s knjižnično zbirko, ki bodo vplivale na grajenje knjižnične zbirke v prihodnosti, zato bomo v razpravi ugotovitve analize podatkov pogledali tudi skozi prizmo novo oblikovanih pogojev za izvajanje knjižnične javne službe.

3.1.1 Pogoji za izvajanje knjižnične javne službe

ZKnj-1 (2001) v 36. členu določa pogoje za izvajanje knjižnične javne službe, ob tem pa ne navaja številčnih vrednosti. V pravilniku, ki ga sprejme minister, pristojen za kulturo, so pogoji podrobno opredeljeni s številčnimi vrednostmi, s katerimi se natančno določi strokovno vzdržen minimum, torej osnovno raven splošne knjižnične dejavnosti kot javne službe.

Za našo raziskavo je relevantna prva alineja prvega odstavka 36. člena ZKnj-1 (2001), ki se navezuje na knjižnično zbirko in pravi, da morajo knjižnice, ki izvajajo knjižnično javno službo, imeti »ustrezen obseg in izbor strokovno urejenega knjižničnega gradiva. Na tej osnovi Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003) natančno določa

¹ Leta 2012 je ministrstvo sprejelo še eno spremembo pravilnika, povezano z mrežo splošnih knjižnic v Sloveniji, kar pa za našo raziskavo ni relevantno.

minimalen obseg zbirke in letni prirast knjižničnega gradiva, število naslovov tekočih serijskih publikacij, razmerja med obsegi gradiva za posamezne starostne stopnje in razmerja med različnimi vrstami gradiva v letnem prirastu, način ureditve zbirke in drugo.

Podrobnejših določil je torej več, nas pa za potrebe raziskovalne naloge zanima predvsem minimalni letni prirast gradiva, s katerim knjižnica dopolnjuje knjižnično zbirko. Opredeljen je v členu 11. a omenjenega pravilnika:

»Splošna knjižnica dopolnjuje knjižnično zbirko z letnim prirastom monografskih publikacij v obsegu najmanj 200 enot na 1.000 prebivalcev« (Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe, 2003).

Pri zadovoljevanju tega pogoja so ključni vsi financerji in obseg sredstev, ki jih namenijo nakupu knjižničnega gradiva.

3.2 STROKOVNA PRIPOROČILA IN STANDARDI ZA SPLOŠNE KNJIŽNICE

Razvoj knjižnic, skladno z 11. členom ZKnj-1 (2001), usmerjajo standardi in strokovna priporočila, ki se nanašajo na organiziranost in delovanje knjižnične javne službe. Standarde in strokovna priporočila za splošne knjižnice, skladne s poslanstvom knjižnic, oblikuje delovna skupina v sklopu Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost, pri tem pa izhaja iz standardov za splošne knjižnice za pretekla obdobja, statističnih podatkov o delovanju knjižnic, različnih domačih in tujih znanstvenih virov, raziskav na področju splošnih knjižnic, primerov dobrih praks na Slovenskem in v tujini ter sodobnih trendov, ki bodo vplivali na oblikovanje splošnih knjižnic v prihajajočem obdobju (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019).

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice so temeljni razvojni dokument splošnih knjižnic (Združenje splošnih knjižnic. b. d.), ki postavljajo načelna izhodišča strokovnega delovanja, ki jih bo vsaka knjižnica strokovno odgovorno konkretizirala zase in za svoje okolje (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019).

3.2.1 Knjižnične vloge

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019), uvajajo knjižnične vloge kot nabor možnih oblik uresničevanja poslanstva splošne knjižnice.

Osnovno poslanstvo knjižnice je omogočanje dostopa do vseh vrst knjižničnega gradiva in informacij, vzpodbujanje in usmerjanje k njihovi rabi ter zadovoljevanje potreb po izobraževanju in raziskovanju. Knjižnice morajo skrbeti za razvoj bralne kulture, vključevanje prebivalstva v vseživljenjsko izobraževanje, pomoč pri razvijanju vseh vrst pismenosti, izvajanje domoznanske dejavnosti in še marsikaj. Knjižnice so tudi kulturno oziroma prireditveno središče v lokalni skupnosti, s čemer prebivalcem zadovoljujejo potrebo po kulturnem udejstvovanju, povezovanju, razvijanju ustvarjalnosti in razvedrilu. Knjižnice k tej vlogi v zadnjih letih pristopajo bolj strukturirano, strateško in ciljno usmerjeno.

Splošne knjižnice imajo vedno širši spekter vlog, ki pomembno vplivajo na lokalno okolje. Skladno s svojim poslanstvom se spretno prilagajajo spreminjajočim se potrebam uporabnikov. Dokument določa enajst knjižničnih vlog, ki izhajajo iz nalog splošnih knjižnic, kot jih določa ZKnj-1 (2001) (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019). Grajenje in upravljanje knjižnične zbirke je dejavnik pri uveljavljanju prav vseh opredeljenih vlog, saj je zbirka še vedno temelj knjižnične dejavnosti. Pri nekaterih vlogah ima neposreden, pri drugih pa bolj posreden vpliv na doseganje ciljev v okviru posamezne knjižnične vloge.

3.2.2 Nabava gradiva in knjižnične vloge

Nabava knjižničnega gradiva je sestavni del grajenja, razvoja in upravljanja s knjižnično zbirko in s tem ključni dejavnik pri doseganju strateških ciljev, ki jih obsegajo knjižnične vloge, opredeljene v Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (2019). Le s skrbno načrtovanim in sistematičnim izborom knjižničnega gradiva lahko razvijemo kakovostno in učinkovito knjižnično zbirko, ki je temelj za uveljavljanje vloge knjižnice na področju pridobivanja znanja, razvoja predbralne pismenosti, bralne kulture in bralne pismenosti prebivalcev lokalnega okolja vseh starosti. Zavedanje pomembnosti naštetih vlog potrjuje tudi raziskava Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice, veljavnih v obdobju 2005–2017 (Aupič idr., 2018, str. 25), kjer avtorji ugotavljajo, da knjižnice med storitvami dajejo najvišjo prioriteto storitvam za otroke ter storitvam za spodbujanje branja in pismenosti. Tudi OKC v svojem Strateškem načrtu za obdobje 2021–2025 (Osrednja knjižnica Celje, 2021)

v ospredje postavlja strateška področja, med katerimi najdemo razvoj in upravljanje knjižnične zbirke, vendar se v tem delu neposredno ne navezuje na omenjene vloge, temveč jih obravnava v sklopu drugih strateških področij.

Strateški razvoj in upravljanje knjižnične zbirke je torej ključen dejavnik pri uresničevanju knjižničnih vlog, pri tem pa je nujna ekonomična in preišljena poraba sredstev, kar pa se neposredno navezuje na nabavno politiko in razpoložljiva sredstva za nakup knjižničnega gradiva.

3.2.3 Strokovna priporočila in standardi ter knjižnična zbirka

Večji del raziskovanega obdobja so bili aktualni Standardi za splošne knjižnice, ki so bili oblikovani za obdobje 2005-2015, naknadno podaljšani do leta 2017, od leta 2018 pa nova Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019), ki so torej v veljavi še danes.

Z zbirko povezani elementi standardov, ki jih opredeljujejo, so oblikovani skladno s Pravilnikom o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003), razlikujejo pa se v številčnih vrednostih. Medtem ko pravilnik določa minimalne številčne vrednosti pogojev za izvajanje knjižnične javne službe, strokovna priporočila in standardi določajo optimalno izvajanje knjižnične dejavnosti.

V prvem delu raziskovanega obdobja so standardi narekovali, da splošna knjižnica knjižnično zbirko dopolnjuje z letnim prirastom najmanj 250 izvodov knjig na 1.000 prebivalcev in najmanj 25 izvodov neknjižnega gradiva na 1.000 prebivalcev, kar skupaj pomeni 275 enot na 1.000 prebivalcev (Standardi za splošne knjižnice, 2005). Med leti 2018 in 2019 so bila v veljavi novejša priporočila in standardi, ki so spodnjo mejo letnega prirasta postavili pri 250 enotah na 1.000 prebivalcev (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019). Standardi se v samem bistvu niso spremenili, čeprav je tako videti na prvi pogled. Novi standardi ne določajo več okvira letnega prirasta neknjižnega gradiva na fizičnih nosilcih, saj ta postaja z razvojem tehnologije nezanimiv za uporabnike, prav tako pa OKC skozi leta beleži upad nakupa tovrstnega gradiva. Posledično je obseg prirasta tovrstnega gradiva danes neprimerljivo manjši in ga tudi v prihodnjih letih ni pričakovati, zato v naši raziskavi ne bo posebej obravnavan.

4 FINANCIRANJE NAKUPA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA V SPLOŠNIH KNJIŽNICAH

Zadosten obseg nakupa gradiva je ključen za grajenje in vzdrževanje uporabnikom prilagojene in predvsem aktualne knjižnične zbirke, ki je glavno orodje za uresničevanje poslanstva splošne knjižnice, pogojen pa je seveda s finančnimi sredstvi, ki so na razpolago. Pravni okvir delovanja splošnih knjižnic določajo zakonski in podzakonski akti, ki med drugim določajo tudi vire financiranja knjižnične dejavnosti kot javne službe.

Občina mora skladno z Zakonom o lokalni samoupravi (ZLS, 1994, 21. člen) zagotavljati splošnoizobraževalno knjižnično dejavnost kot eno svojih izvirnih nalog, ZKnj-1 (2001) pa podrobneje določa njene dolžnosti. Osnovno opredelitev virov financiranja najdemo v 51. členu ZKnj-1 (2001), ki v prvi alineji navaja, da knjižnice, ki so samostojni javni zavodi, pridobivajo sredstva za delo iz javnih sredstev, plačil uporabnikov za storitve javne službe, s prodajo blaga in storitev na trgu in iz drugih virov pod pogoji, določenimi v aktih o ustanovitvi. Nadaljuje z določbo, da ta sredstva pokrivajo stroške za plače, za materialne stroške za delo, za nakup knjižničnega gradiva ter za nakup in vzdrževanje prostorov ter opreme. V 52. členu ZKnj-1 (2001) podrobneje določa, da »sredstva za izvajanje javne službe knjižnice, ki je javni zavod, zagotavlja ustanovitelj oziroma soustanovitelji in drugi pogodbeni partnerji na podlagi pogodbe ter na osnovi programa dela in finančnega načrta, pripravljenih skladno s pogoji iz 36. člena tega zakona, h katerima so podali soglasje ustanovitelj oziroma soustanovitelji«.

Obveznosti države pri sofinanciranju knjižnic opredeljuje ZKnj-1 (2001) v 55. členu, v katerem je za našo raziskavo relevantno določilo, da mora država za podporo usklajenemu razvoju knjižnične dejavnosti prispevati tudi del sredstev za letni nakup knjižničnega gradiva.

Leta 2011 je bilo sofinanciranje nakupa knjižničnega gradiva s strani ministrstva za kulturo zadnjič izvedeno na podlagi postopka javnega ciljnega razpisa. Od leta 2012 se splošne knjižnice odzovejo na neposredni poziv za sofinanciranje nakupa knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah. Ministrstvo, pristojno za kulturo, z vsako splošno knjižnico sklene pogodbo, ki določa višino sredstev, namen uporabe in način poročanja o porabi sredstev, ki knjižnico obveže k oddaji letnega poročila o realizaciji nakupa knjižničnega gradiva.

Dodatna sredstva za nakup knjižničnega gradiva knjižnica zagotovi iz lastnih sredstev, ki pa niso obvezujoča in jih knjižnica prilagaja glede na razpoložljive resurse. Obseg lastnih sredstev za nakup gradiva se tako med posameznimi knjižnicami razlikuje.

Težave s pomanjkanjem sredstev za nakup knjižničnega gradiva so redni spremljevalec zaposlenih v nabavnih oddelkih knjižnic in predstavljajo resno oviro pri doseganju ciljev tako letnih načrtov nakupa kot tudi dolgoročnejših ciljev v dokumentih nabavne politike in drugih strateških dokumentih o upravljanju s knjižnično zbirko. Strateško načrtovanje in pripadajoči dokumenti so nujni za izgradnjo in vzdrževanje kakovostne knjižnične zbirke, s katero bo knjižnica uspešno uveljavljala različne knjižnične vloge, zaposleni pa morajo redno posegati po dokumentu, v katerih je načrt zapisan.

Golden in Malcom (2009, str. 57) tovrstnim dokumentom pripisujeta velik pomen in jih razumeta kot podlago za izračun potrebnih sredstev za doseganje letnih in dolgoročnih strateških ciljev, s tem pa kot orodje za pridobivanje naklonjenosti financerjev. Dobro bi bilo, če bi tudi v Sloveniji pogosteje na financiranje nakupa knjižničnega gradiva pogledali s tega gledišča, saj tu letne načrte prilagajamo pričakovanim sredstvom in ne obratno. Posledično težko dosegamo cilje, ki so dolgoročnejši od letnih načrtov nakupa in so skrbno zapisani v dokumentih o knjižnični politiki upravljanja s knjižnično zbirko, ki jih Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019) uvajajo kot obvezo. V njih zastavljeni cilji tako zaradi omejenih sredstev pogosto ostanejo le na papirju. Financiranje nakupa gradiva v splošnih knjižnicah je vsekakor v javnem interesu, vendar pa kot navaja Novljan (2011, str. 88): »V javnem interesu je kakovost cele zbirke, ne samo njenega prirasta«.

4.1 FINANCIRANJE NAKUPA GRADIVA V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE

Osrednja knjižnica Celje izvaja knjižnično dejavnost za prebivalce Mestne občine Celje, pogodbeno pa storitve zagotavlja tudi za tri okoliške občine, s katerimi ima podpisano pogodbo o izvajanju dejavnosti knjižnične javne službe, in sicer: Občino Vojnik, Občino Štore in Občino Dobrna. Navedene občine imajo skupaj po zadnjih podatkih 62.679 prebivalcev (Statistični urad RS, b. d.).

Knjižnica predstavlja kulturno, izobraževalno, informacijsko, socialno in komunikacijsko stičišče posameznikov, skupin, lokalne skupnosti, društev in drugih organizacij. OKC z dolgo domoznansko tradicijo zbira, obdeluje in hrani tudi gradivo o lokalni skupnosti ter obvešča javnost o dogodkih v lokalnem okolju (Osrednja knjižnica Celje, 2020b).

Eden temeljnih ciljev OKC je izgradnja kakovostne in učinkovite knjižnične zbirke kot pogoj za uspešno uresničevanje njenega poslanstva in vizije (Osrednja knjižnica Celje, 2020b), smernice pa so zapisane v Dokumentu upravljanja s knjižnično zbirko. Na doseganje zastavljenega cilja pomembno vplivajo financerji z odločitvami o obsegu finančnih sredstev, namenjenih nakupu knjižničnega gradiva.

Sredstva vsako leto zagotavljajo vse štiri občine in ministrstvo za kulturo, knjižnica pa glede na razpoložljive možnosti v posameznem koledarskem letu prispeva lastna sredstva, ki jih pridobi iz plačil uporabnikov za storitve javne službe in drugih virov.

5 RAZISKAVA DELOVNE SKUPINE ZA PRIPRAVO STROKOVNIH PRIPOROČIL ZA SPLOŠNE KNJIŽNICE

V okviru priprave novih strokovnih priporočil je Delovna skupina za pripravo strokovnih priporočil za splošne knjižnice pri Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost v letu 2017 izvedla raziskavo z naslovom Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice, veljavnih v obdobju 2005–2017 (Aupič idr., 2018), s katero je ovrednotila doseganje razvojnih usmeritev standardov v obdobju njihove veljavnosti. Avtorji so se spraševali, v kolikšni meri so knjižnice dosegle načrtane razvojne usmeritve, zastavljene v Standardih za splošne knjižnice, rezultati raziskave pa so predstavljali eno od podlag za razmišljanje o nadaljnjih razvojnih usmeritvah in oblikovanje novih strokovnih priporočil. Odgovore na anketna vprašanja je prispevalo 48 od 58 splošnih knjižnic, kar predstavlja (84 %) (Aupič idr., 2018, str. 9). Za potrebe naše raziskave so relevantni rezultati povezani z letnim prirastom knjig in brošur.

Rezultati raziskave delovne skupine so pokazali, da je bilo leta 2005 povprečje kazalca »Prirast knjig in brošur na 1.000 prebivalcev« na ravni Slovenije v seštevku vseh knjižnic 211 enot knjig in brošur, leta 2016 pa 172 enot. Tudi razmerje med izvodi in naslovi se je spremenilo. Leta

2006 je bilo razmerje 2,2 enoti na naslov, leta 2016 pa 1,8 enote na naslov (Aupič idr., 2018, str. 38).

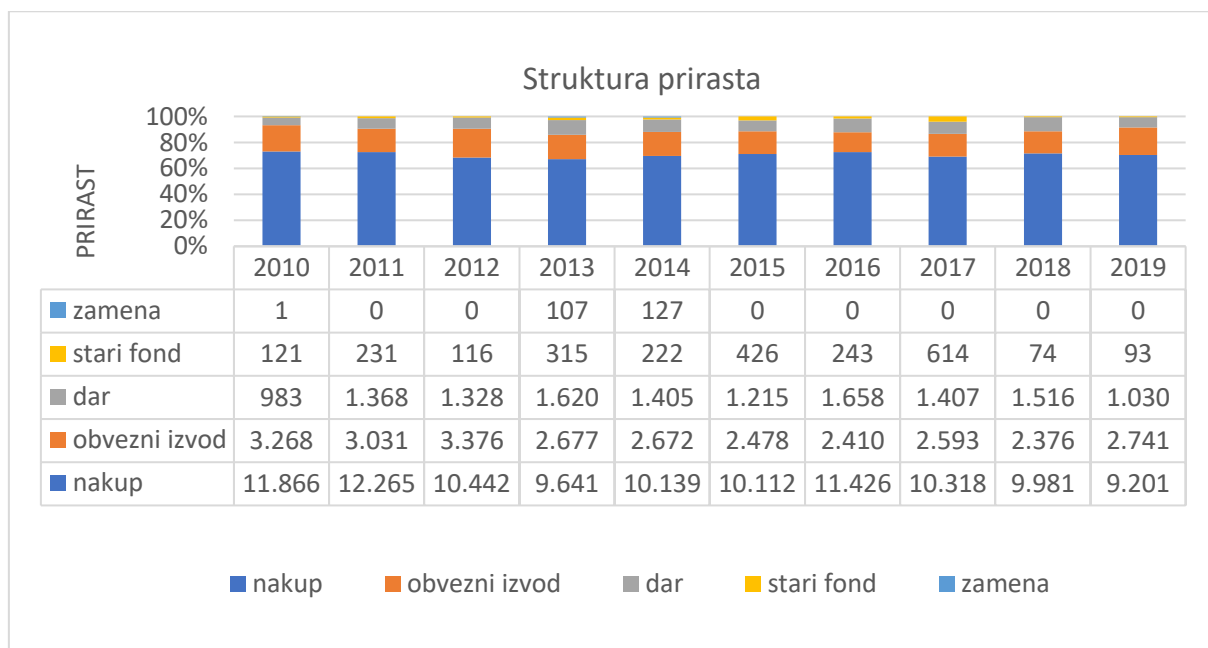
V obdobju 2006–2016 je prirast enot knjig in brošur upadel za 22,5 %, prirast naslovov pa le za 2,9 %, kar nam pove, da so knjižnice uspele ohraniti raznolikost ponudbe naslovov knjig in brošur, niso pa več mogle zagotoviti nekdanje dostopnosti naslovov v svojih enotah oziroma zadostiti povpraševanju uporabnikov (Aupič idr., 2018, str. 39).

Avtorji raziskave so ugotovili, da so knjižnice določila glede stopnje prirasta gradiva dosegale slabše kot ob začetku veljavnosti Standardov, torej da prirast upada, so pa med knjižnicami velike razlike, ki se v obdobju veljavnosti Standardov niso zmanjšale (Aupič idr., 2018, str. 39).

6 ANALIZA ZBRANIH PODATKOV O NABAVI KNJIŽNIČNEGA GRADIVA V OSREDNJI KNJIŽNICI CELJE V OBDOBJU 2010–2019

6.1 STRUKTURA PRIRASTA KNJIŽNIČNEGA GRADIVA

Letni prirast knjižničnega gradiva v OKC sestavljajo nakup, obvezni izvod publikacij, dar, stari fond in zamena. Slika 1 in Preglednica 1 prikazujeta, kako so se v raziskovanem obdobju gibala razmerja med njimi.

Slika 1: Struktura prirasta knjižničnega gradiva

Deleži različnih načinov nabave v strukturi prirasta so v raziskovanem obdobju relativno konstantni. Vsako leto je pretežni del prirasta predstavljal nakup, ki se je skozi celotno raziskovano obdobje gibal med 67,14 in 73,07 %, kar v povprečju predstavlja 70,56 %.

Preglednica 1: Struktura prirasta knjižničnega gradiva

Leto	Nakup	Obvezni izvod	Dar	Stari fond	Zamena
2010	73,07 %	20,12 %	6,05 %	0,75 %	0,01 %
2011	72,60 %	17,94 %	8,10 %	1,37 %	0,00 %
2012	68,42 %	22,12 %	8,70 %	0,76 %	0,00 %
2013	67,14 %	18,64 %	11,28 %	2,19 %	0,75 %
2014	69,61 %	18,35 %	9,65 %	1,52 %	0,87 %
2015	71,06 %	17,41 %	8,54 %	2,99 %	0,00 %
2016	72,61 %	15,31 %	10,54 %	1,54 %	0,00 %
2017	69,10 %	17,37 %	9,42 %	4,11 %	0,00 %
2018	71,56 %	17,04 %	10,87 %	0,53 %	0,00 %
2019	70,42 %	20,98 %	7,88 %	0,71 %	0,00 %
Povprečje	70,56 %	18,53 %	9,10 %	1,65 %	0,16 %

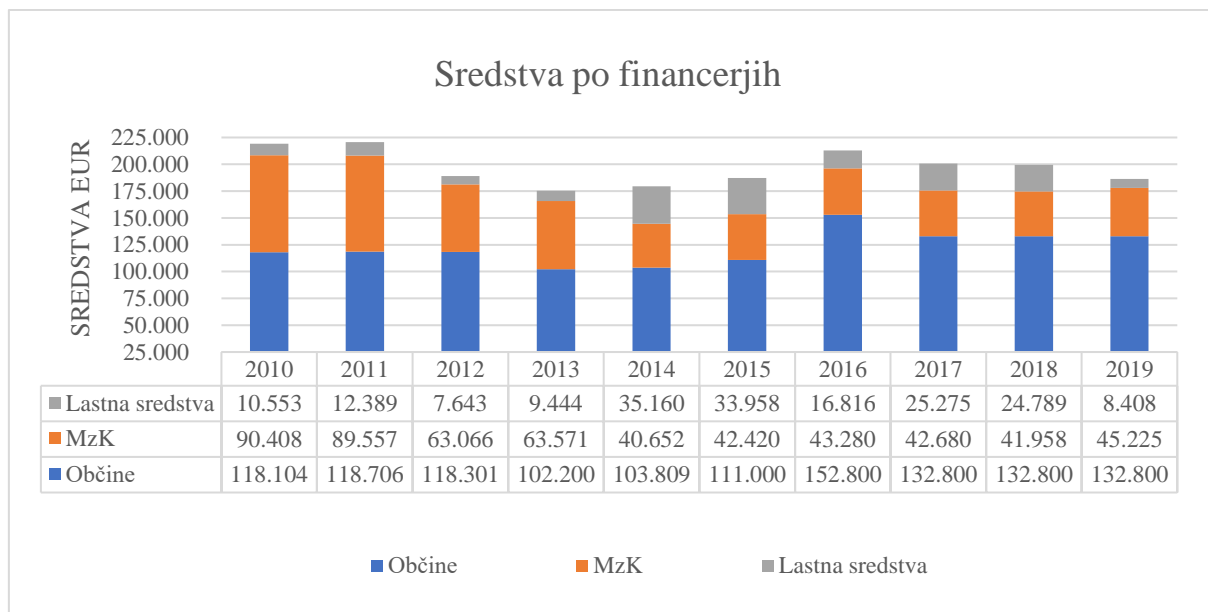
Na obseg obveznega izvoda knjižnica nima vpliva, ga je pa glede na Zakon o obveznem izvodu dolžna (ZOIPub, 2006, 13. člen) sprejemati, zbirati, obdelovati, hraniti in dajati v uporabo za študijske, raziskovalne in podobne namene. V raziskovanem obdobju je knjižnica v povprečju prejela 2.762 enot obveznih izvodov letno, povprečni delež v celotnem letnem prirastu pa je 18,53 %.

Darovi predstavljajo manjši delež skupnega letnega prirasta. Knjižnica je sicer v dar prejela neprimerljivo več izvodov gradiva, kot ga je vključila v zbirko, v zbirko pa je bilo v letih 2013–2019 v povprečju vključenih 1.353 enot letno. Povprečni delež v celotnem letnem prirastu je 9,10 %.

Prirast starega fonda v povprečju predstavlja 1,65 % celotnega letnega prirasta. Prejem gradiva z načinom zamene smo zabeležili v letih 2013 in 2014, v povprečju obdobja 2013–2019 pa je bilo le-teh zato 0,16 %.

6.2 SREDSTVA ZA NAKUP KNJIŽNIČNEGA GRADIVA PO FINANCERJIH

OKC ima tri vire sredstev za nakup knjižničnega gradiva: sredstva občin, sredstva MzK in lastna sredstva. Slika 2 in Preglednica 2 prikazujeta gibanje med njimi.

Slika 2: Sredstva za nakup gradiva po financierjih

Preglednica 2: Sredstva za nakup gradiva po financierjih

leto	Občine	MzK	Lastna sredstva	Skupaj EUR
2010	53,91 %	41,27 %	4,82 %	219.064,76
2011	53,80 %	40,59 %	5,61 %	220.651,74
2012	62,59 %	33,37 %	4,04 %	189.010,25
2013	58,33 %	36,28 %	5,39 %	175.215,10
2014	57,79 %	22,63 %	19,57 %	179.620,93
2015	59,24 %	22,64 %	18,12 %	187.378,40
2016	71,77 %	20,33 %	7,90 %	212.895,96
2017	66,15 %	21,26 %	12,59 %	200.754,63
2018	66,55 %	21,03 %	12,42 %	199.547,41
2019	71,23 %	24,26 %	4,51 %	186.432,66
povprečje	62,14 %	28,36 %	9,50 %	197.057,18

Sredstva za nakup knjižničnega gradiva so se v raziskovanem obdobju opazno znižala. Največji padec je pri sredstvih s strani MzK, saj so iz 90.408,69 EUR iz leta 2010 padla na 40.652,00 EUR v letu 2014. Do leta 2019 so z manjšimi dvigi v posameznih letih zrastle na 45.255,00 EUR.

Občinska sredstva so se od leta 2010 do 2019 zvišala, in sicer iz 118.104,09 EUR na 132.800,00 EUR. Občuten dvig je bil v letu 2016, ko je MOC prispevala 32.000,00 EUR več sredstev kot v letu prej. V letu 2017 je MOC sredstva spet znižala, vendar »le« za 20.000,00. Občine pogodbenice sredstva v teh letih sicer niso znižale, vendar pa jih tudi niso višale. Le občina Vojnik je leta 2013 nakupu knjig namenila 1.000,00 EUR več kot preteklo leto. Drugih sprememb ni bilo.

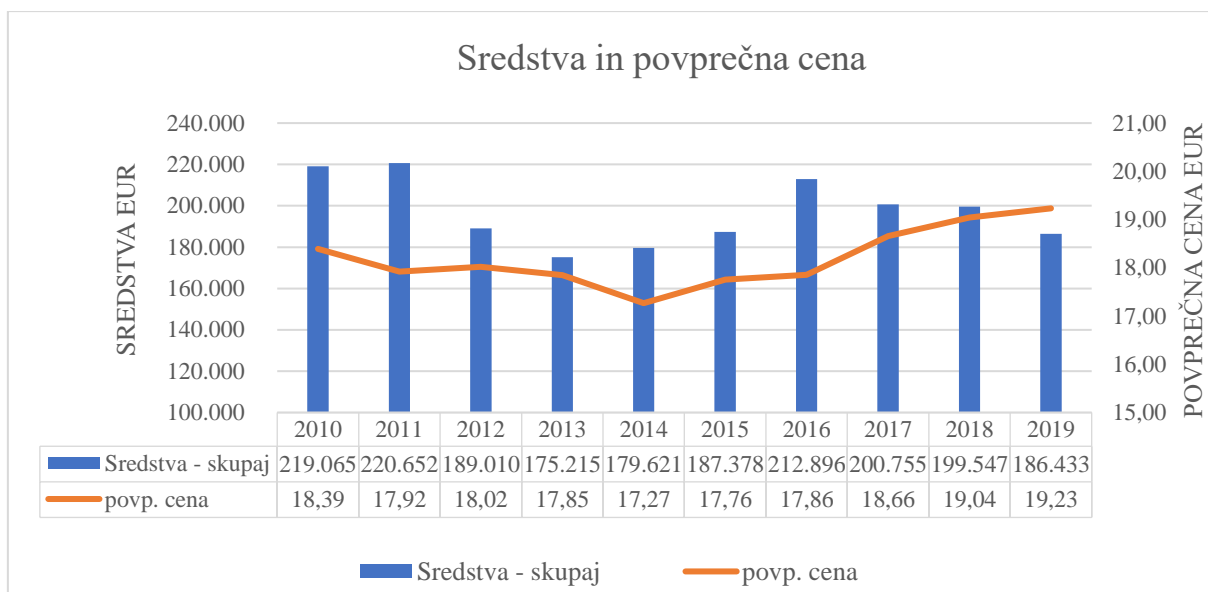
Pri lastnih sredstvih, ki jih je OKC namenila nakupu knjižničnega gradiva, je bilo gibanje najbolj dinamično. Od 10.552,98 EUR v letu 2010 do 35.159,96 EUR v letu 2014 in 33.958,40 EUR v letu 2015. Šlo je za krpanje finančne luknje, nastale zaradi bistvenega znižanja pričakovanih sredstev s strani MzK, kar pa dolgoročno ni bilo vzdržno, zato je OKC v letu 2019 nakupu gradiva namenilo le še 8.407,66 EUR.

Od leta 2010 do leta 2019 so se sredstva s strani MzK znižala celo za 49,98 %, sredstva občin so se zvišala za 12,44 %, skupno pa so se sredstva za nakup knjižničnega gradiva znižala za 14,90 %, kar je občuten padec. V letu 2019 je bilo nakupu gradiva namenjenih 32.632,10 EUR manj sredstev kot leta 2010.

Izračun razlike pri lastnih sredstvih leta 2010 in 2019 ne da realne slike gibanja teh sredstev skozi raziskovano obdobje. V vmesnem obdobju so se zvišala celo za 233,18 %, v povprečju celotnega obdobja pa so bila 74,77 % višja kot leta 2010. Šele leta 2019 smo zabeležili zmanjšanje sredstev s tega vira, ko je OKC nakupu knjižničnega gradiva namenila 8.407,49 EUR.

6.3 GIBANJE POVPREČNE CENE

Povprečna cena na enoto gradiva neposredno vpliva na obseg nakupa knjižničnega gradiva in doseganje zastavljenih ciljev, zato je njeno gibanje pomemben dejavnik. Slika 3 prikazuje gibanje povprečne cene in skupna sredstva za nakup knjižničnega gradiva.

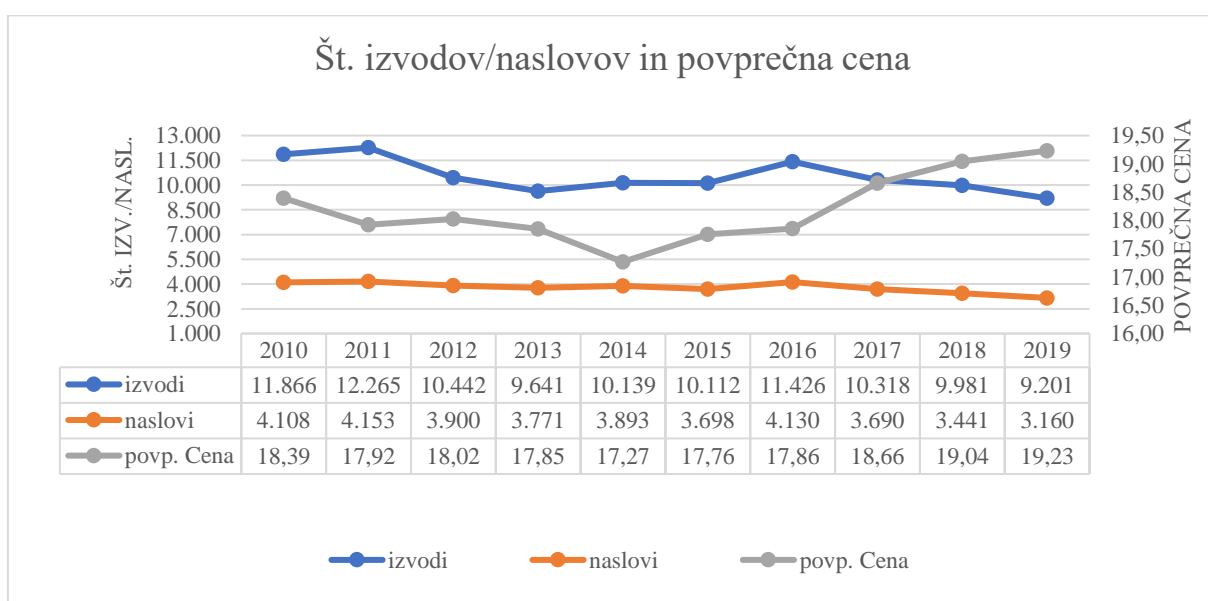

Slika 3: Sredstva in povprečna cena

Skupna sredstva za nakup gradiva so se med leti 2010 in 2019 spreminjala (podrobneje v 6.2), spreminjala pa se je tudi povprečna cena. Najvišja (19,23 EUR) je bila pričakovano v letu 2019, najnižja pa v letu 2014 (17,27).

Od leta 2010 do leta 2019 se je povprečna cena dvignila za 4,58 % oz. za 0,84 EUR, kar je poleg zmanjšanih sredstev za nakup gradiva prispevalo k zmanjšanem letnem prirastu. Dvig cen je vplival na povprečno število izvodov na naslov in na število kupljenih naslovov.

Slika 4 prikazuje gibanje števila kupljenih izvodov, kupljenih naslovov in povprečne cene.

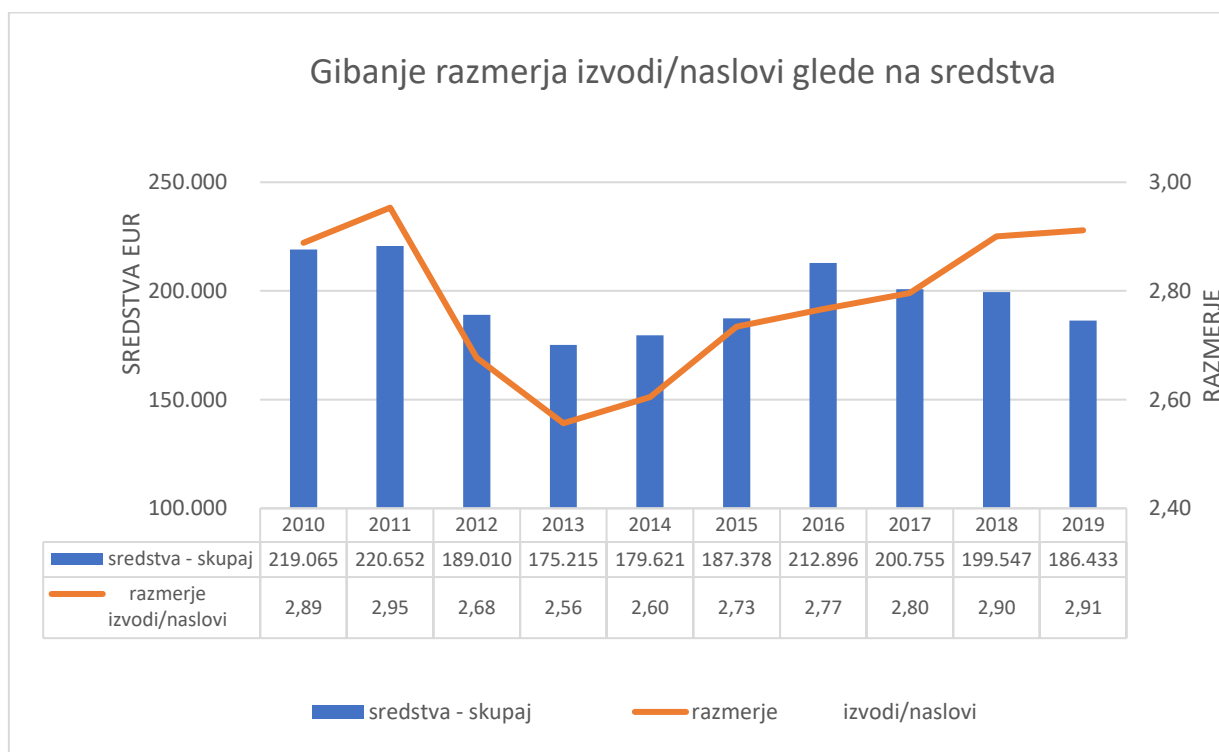

Slika 4: Izvodi/naslovi in povprečna cena

Iz Slika 4 je razviden trend rasti povprečne cene in padec števila kupljenih izvodov in naslovov. Od leta 2010 do leta 2019 je število kupljenih izvodov padlo za 22,46 % z 11.866 na 9.201, število kupljenih naslovov pa je padlo za 23,08 % z 4.108 na 3.160. Slednje seveda ni posledica le rasti povprečne cene, je pa ta vsekakor pomemben dejavnik.

6.4 RAZMERJA MED KUPLJENIMI IZVODI IN NASLOVI

Ob spremembah obsega sredstev za nakup knjižničnega gradiva je potrebna ustrezna prilagoditev obsega nakupa, kar pa vpliva tudi na razmerja med izvodi in naslovi. Slika 5 prikazuje gibanje razmerja med izvodi in naslovi od leta 2010 do 2019, ki se je kar precej spreminjalo.

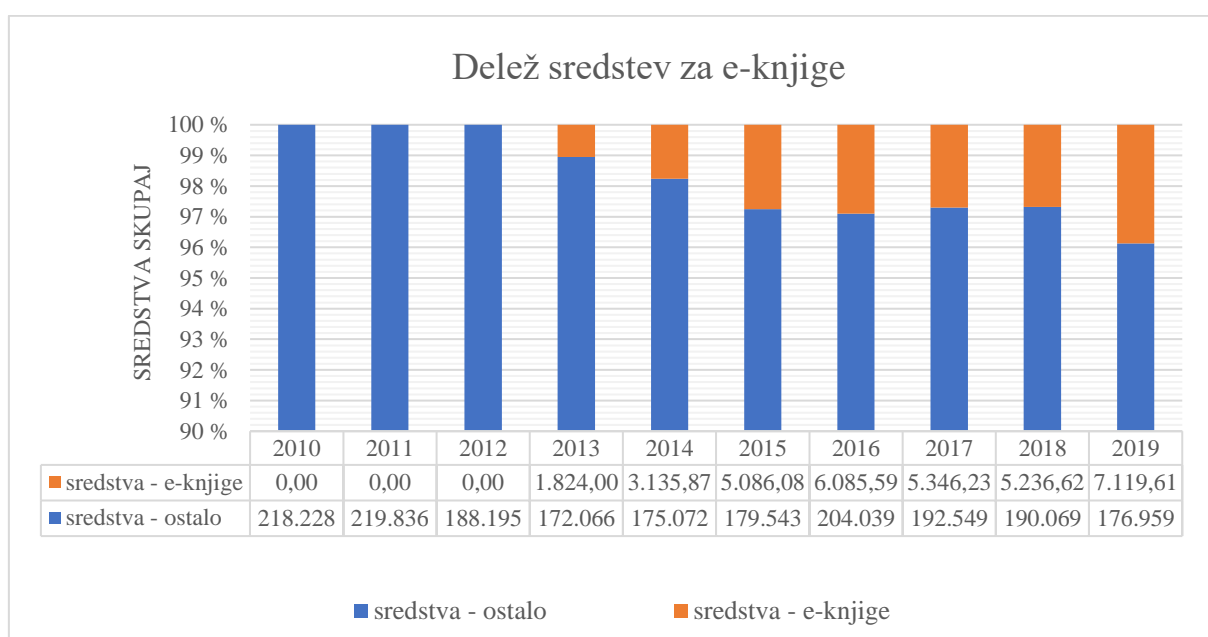
Slika 5: Razmerje izvodi/naslovi glede na sredstva

Od leta 2012 do leta 2014 je OKC beležila padec sredstev za gradivo, kar se je odražalo v zmanjšanju števila dodatnih izvodov, posledično pa v znižanju razmerja med izvodi in naslovi. Leta 2019 je razmerje med izvodi in naslovi doseglo nivo iz leta 2010.

6.5 SREDSTVA ZA E-KNJIGE

V drugi polovici leta 2013 se je OKC vključila v platformo Biblos² in svojim uporabnikom omogočila izposajo e-knjig. V naslednjih letih se je sistem razvijal, ponudba naslovov je rastla, posledično pa je knjižnica temu namenila vse več sredstev.

Slika 6 prikazuje delež sredstev za nakup e-knjig glede na skupna sredstva za nakup knjižničnega gradiva vseh vrst.

Slika 6: Delež sredstev za e-knjige

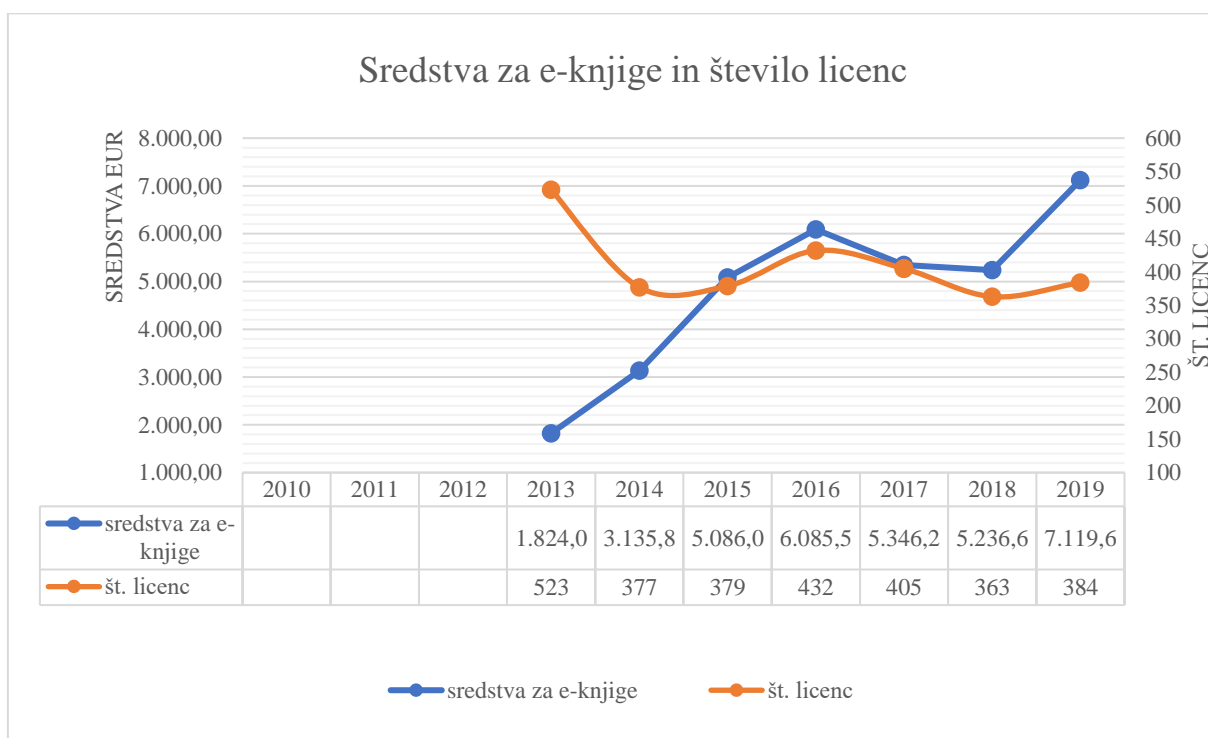
Preglednica 3: Delež sredstev za e-knjige

Leto	Sredstva – skupaj	Sredstva – e-knjige	Delež sredstev za e-knjige
2010	219.064,76	-	-
2011	220.651,74	-	-
2012	189.010,25	-	-
2013	175.215,10	1.824,00	1,04 %
2014	179.620,93	3.135,87	1,75 %
2015	187.378,40	5.086,08	2,71 %

² Biblos je vseslovenska platforma za izposajo in prodajo e-knjig, ki je nastala leta 2013 pod okriljem založbe Beletrina. Za izposajo e-knjig je potrebno članstvo v eni od splošnih knjižnic, knjižnica pa z nakupom ene licence svojim uporabnikom omogoči 52 izposoj.

2016	212.895,96	6.085,59	2,86 %
2017	200.754,63	5.346,23	2,66 %
2018	199.547,41	5.236,62	2,62 %
2019	186.432,66	7.119,61	3,82 %
Povprečje (2013–2019)	191.692,16	4.833,43	2,50 %

V letu 2013 je bilo za dostop do platforme in nakupu dodatnih licenc e-knjig namenjeno 1,04 % skupnih sredstev za nakup knjižničnega gradiva, vendar le za drugo polovico leta, ko se je knjižnica priključila sistemu. V letu 2014 je tako ta delež že višji (1,75 %), do leta 2019 pa je narasel na 3,82 %, kar nominalno pomeni 3.135,87 EUR v letu 2014 in 7.119,61 EUR v letu 2019. Znesek, namenjen e-knjigam, je tako od leta 2014 do 2019 narastel za 127,04 %.

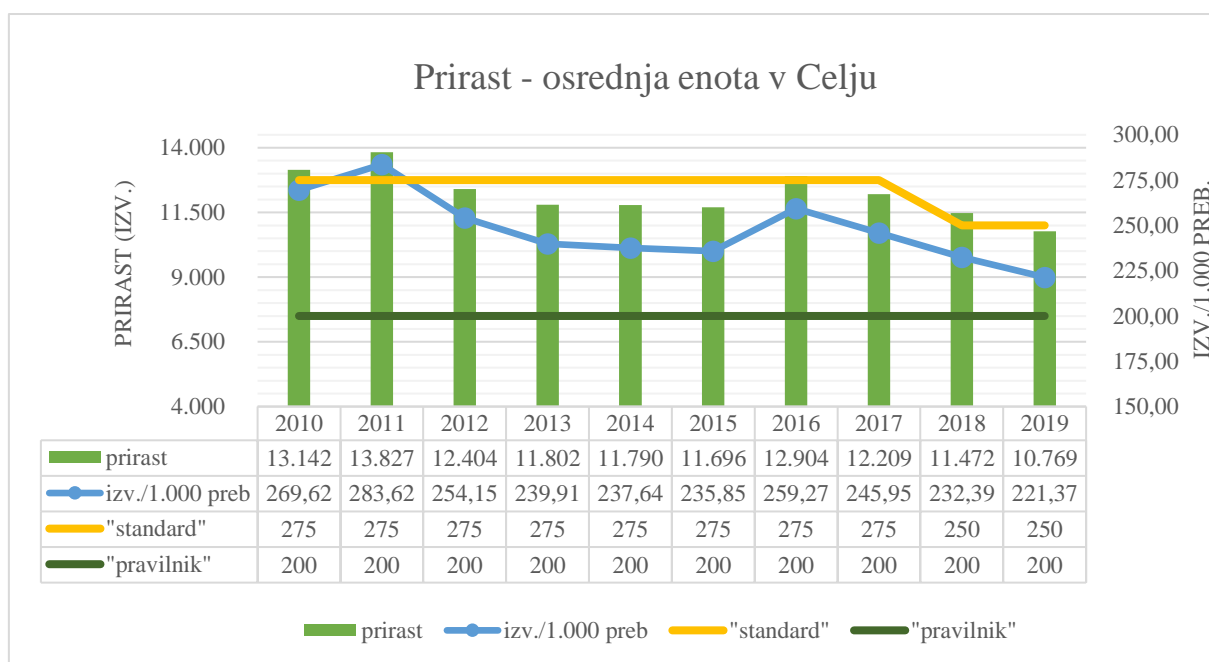

Slika 7: Sredstva za e-knjige in število licenc

Kot je razvidno iz Slika 7, je OKC v letu 2019 nabavila število licenc, ki je primerljivo z letom 2014, bistveno večji obseg sredstev, namenjen temu pa pove, da je povprečna cena e-knjige občutno narasla. Več sredstev, porabljenih za nakup e-knjig, pomeni manj sredstev za nakup tiskanega gradiva.

6.6 PRIRAST KNJIŽNIČNEGA GRADIVA IN DOSEGANJE STROKOVNIH PRIPOROČIL IN STANDARDOV V OKC

Letni prirast knjižničnega gradiva je določilo, ki je opredeljeno tako v Pravilniku o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003) kot tudi v Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice za obdobje za različna obdobja. Slike od 8 do 12 prikazujejo prirast po posameznih enotah glede na te številčne vrednosti.

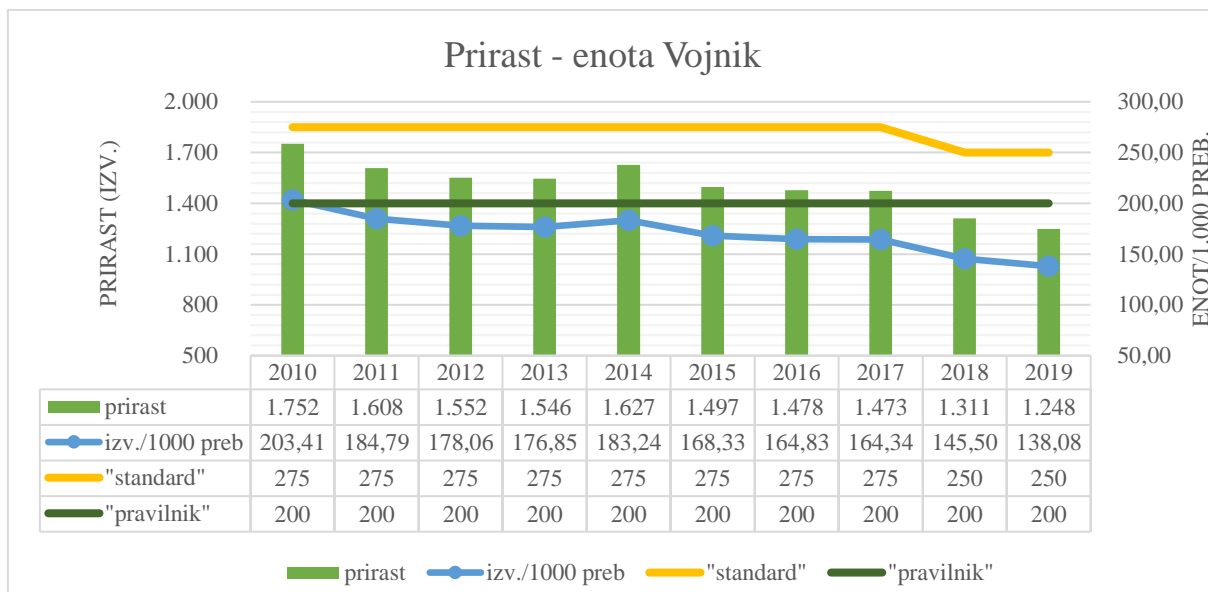

Slika 8: Prirast knjižničnega gradiva– Osrednja enota Celje

Število izvodov na 1.000 prebivalcev se je v osrednji enoti v Celju v raziskovanem obdobju gibalo med največ 283,62 in najmanj 221,37. Vsa leta je bil obseg prirasta skladen s pravilnikom, tega je namreč vsako leto vidno presegel, drugače pa je bilo z doseganjem standardov. Le leta 2011 je namreč obseg prirasta v celjski enoti dosegel oziroma presegel določen normativ. Od leta 2016 naprej je padec enakomeren in občuten.

Prirast knjižničnega gradiva v osrednji enoti v Celju je v raziskovanem obdobju padel za 18,06 %, in sicer z 13.143 enot na 10.769 enot. Izstopa leto 2016, ko so bila tudi sredstva za nakup s strani MOC malo višja, izven tega pa gre več ali manj za konstanten padec prirasta.

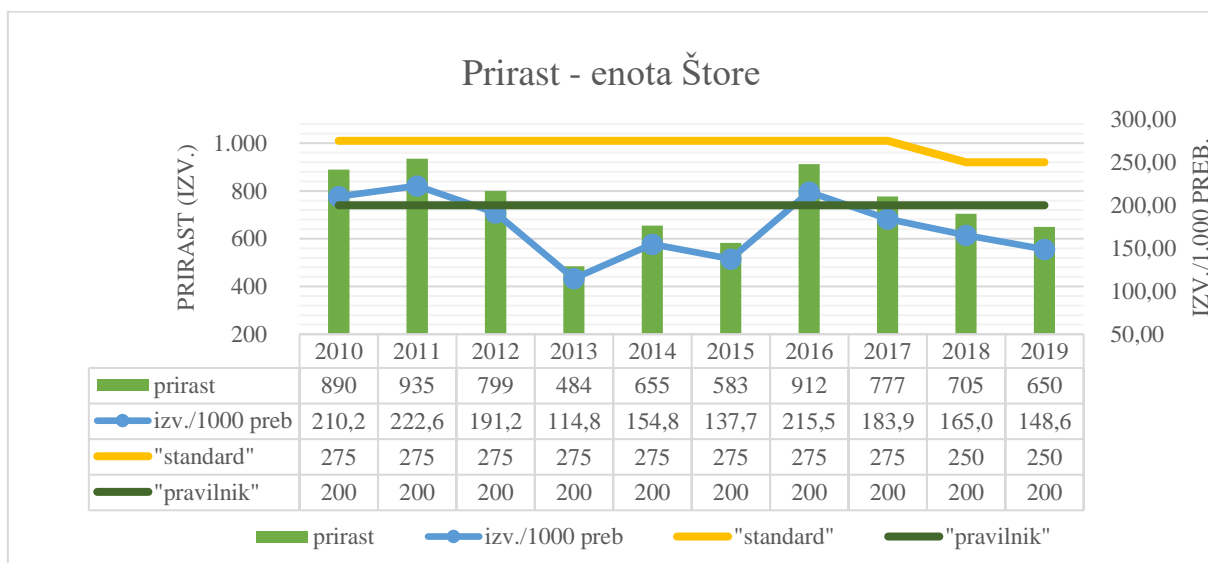
V enoti Vojnik je slika malce drugačna. Slika 9 prikazuje vse prej kot obetajoče stanje, saj obseg prirasta v obravnavanem obdobju ni dosegal niti normativa pravilnika.

Slika 9: Prirast knjižničnega gradiva – enota Vojnik

V letu 2010 je število pridobljenih izvodov na 1.000 prebivalcev zadnjič prešlo mejo 200 enot. V vseh nadaljnjih letih lahko opazimo padec obsega prirasta, ki je bil v letu 2019 le še 138,08 enot na 1.000 prebivalcev. Od leta 2010 do leta 2019 je obseg prirasta padel za 28,77 %, kar je največ v primerjavi z ostalimi enotami OKC. Priporočilom v standardih za splošne knjižnice se seveda v tej enoti niti ne približajo.

V enoti Štore je stanje podobno. Tudi v tej enoti v večini nabavnih let obseg letnega prirasta ni zadovoljil določila v pravilniku.

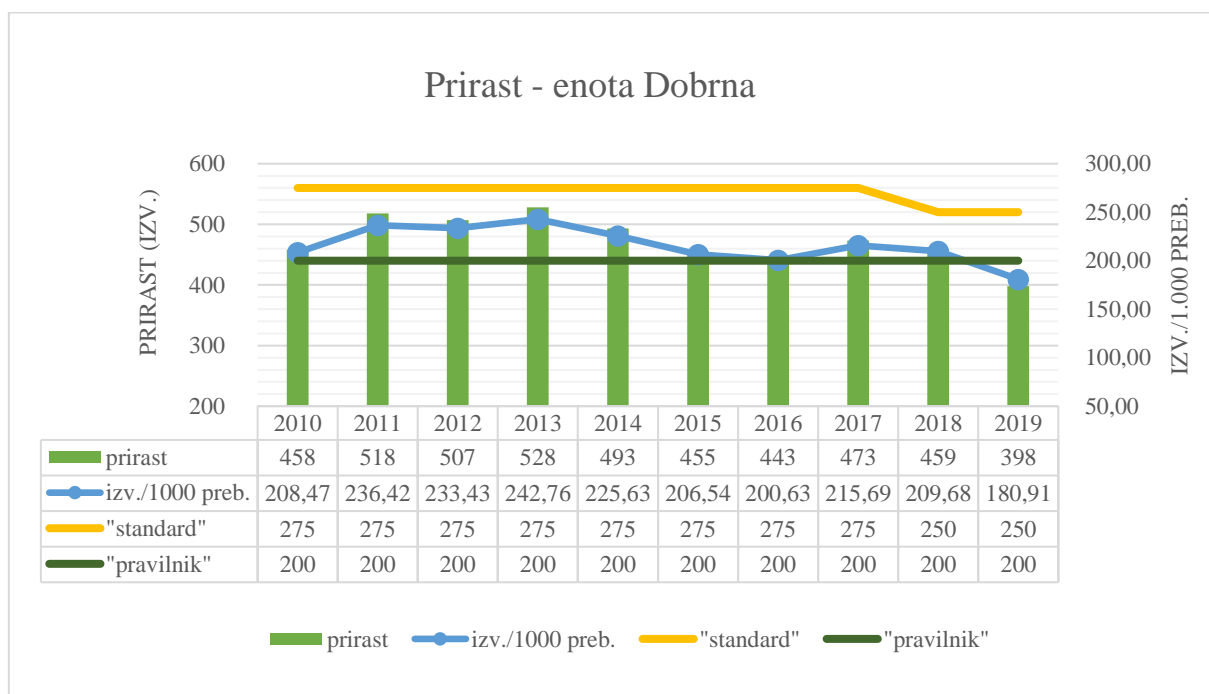

Slika 10: Prirast knjižničnega gradiva – enota Štore

Leta 2010, 2011 in kasneje v letu 2016 je bil letni prirast knjižničnega gradiva v enoti Štore nad mejo 200 enot na 1.000 prebivalcev, vsa ostala leta pa te meje ni dosegel. V letih 2013–2015 se je Občina Štore znašla v finančnih težavah, kar je občutila tudi enota knjižnice v tej občini. Sredstva za nakup gradiva so bila bistveno nižja, posledično je bil občuten padec tudi pri skupnem letnem prirastu gradiva, kar je razvidno iz Slika 10. Te težave so sicer minile, vendar s sredstvi za nakup gradiva, ki jih je knjižnica imela na voljo v letih 2017–2019, kljub temu ni bilo mogoče doseči prirasta, kot ga narekuje pravilnik.

Skupno je od leta 2010 do 2019 obseg letnega prirasta v enoti Štore padel za 26,97 %.

Pogled na Slika 11, ki ponazarja prirast v enoti Dobrna, je glede na ostale malce bolj spodbuden.

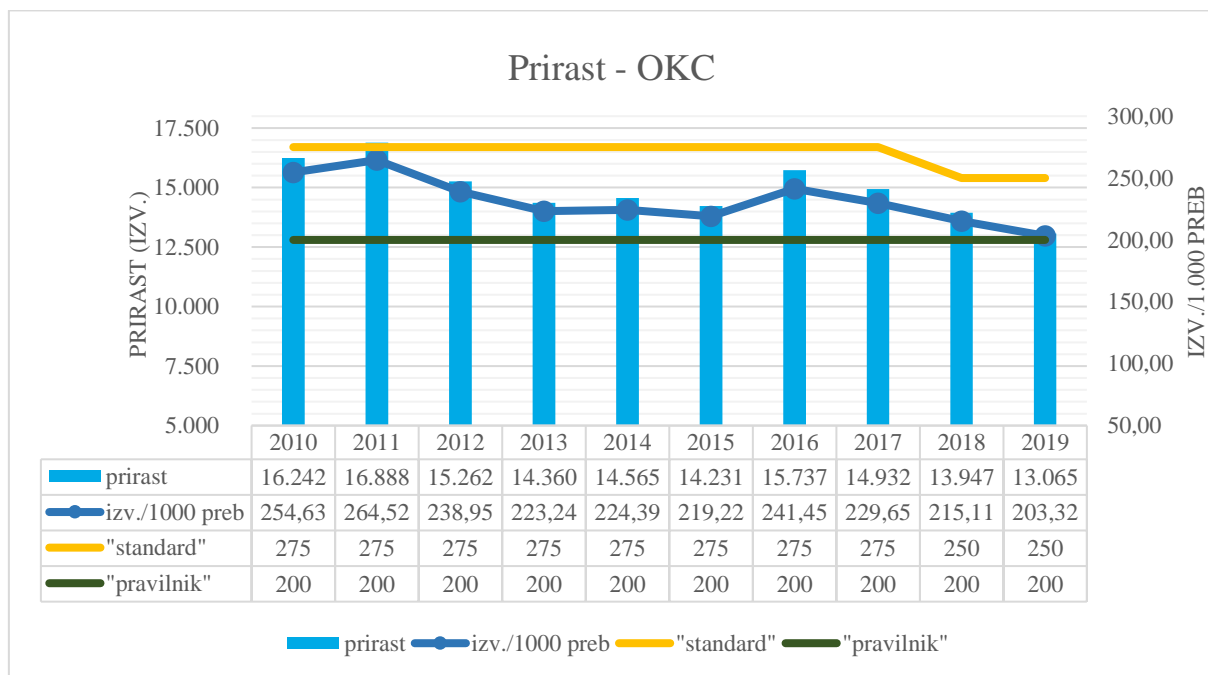
Slika 11: Prirast knjižničnega gradiva – Dobrna

Glede na normativ, ki ga določa pravilnik, je bil v enoti Dobrna obseg letnega prirasta nezadosten le v letu 2019, ostala leta pa je bil vedno nad 200 enot na 1.000 prebivalcev. Številčnih vrednosti, zapisanih v Priporočilih in standardih za splošne knjižnice, v letih 2010 do 2019 na Dobrni niso dosegli, so se jim pa v prvi polovici raziskovanega obdobja deloma približali.

Skupno je od leta 2010 do 2019 obseg letnega prirasta v enoti Dobrna padel za 13,10 %, kar je najmanj glede na ostale enote OKC.

SKUPNI PRIRAST KNJIŽNIČNEGA GRADIVA V OKC

V skupnem letnem prirastu je OKC vsa raziskovana leta dosegla normativ pravnika, medtem ko določil v Strokovnih priporočilih in standardih ni dosegla niti enkrat. Tudi nakazan trend upada števila letno novo pridobljenih izvodov ni vzpodbuden.

Slika 12: Prirast knjižničnega gradiva – OKC

Med letom 2013 in 2019 se je obseg prirasta gibal med 219,22 v letu 2015 in 264,52 enot na 1.000 prebivalcev v letu 2011, ko so se v knjižnici tudi najbolj približali številčni vrednosti, zapisani v Strokovnih priporočilih in standardih.

Slika 12 prikazuje enakomeren kar precejšen padec med leti 2016 in 2019. Glede na to, da je bil obseg prirasta v letu 2019 tik nad začrtano mejo 200 enot, je ob nespremenjenem obsegu sredstev za nakup knjižničnega gradiva realno pričakovati, da bo v letu 2020 obseg prirasta pod mejo.

Skupno je od leta 2010 do 2019 obseg letnega prirasta v OKC padel za 19,56 % in se s tem še bolj oddaljil od strokovno priporočenih vrednosti, opredeljenih v Priporočilih in standardih za splošne knjižnice ter prišel do spodnje meje, kot jo zastavlja Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003).

7 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

Knjižnice imajo ključno vlogo pri prostem dostopu in pretoku znanja kot javne dobrine, ki ga prenašajo različni nosilci informacij. Dostopnost knjižničnega gradiva in informacij o njem je splošno prepoznan javni interes, ki se uresničuje s knjižnično zbirko krajevne knjižnice in njeno povezanostjo v knjižnični sistem (Novljan, 2011, str. 12). Učinkovitost knjižnične zbirke pri uresničevanju skupnih interesov se v splošni kulturni vlogi knjižnice meri z njenim prispevkom na področjih informiranja, izobraževanja in kulture (Novljan, 2011, str. 16).

Uresničevanje strokovnih usmeritev v vsakdanjem delu knjižnic od njih terja zavezanost k razvoju, poglobitev strokovnega dela in podporo financerjev (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019).

Rezultati naše raziskave so jasno pokazali, da podpora financerjev za nakup knjižničnega gradiva ni zadostna. Sredstev za nakup knjižničnega gradiva je občutno premalo, saj je osrednja knjižnična enota v Celju edina, ki je celotno raziskovalno obdobje s svojim letnim prirastom dosegala normativ, opredeljen v Pravilniku o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003), številčnih vrednosti, priporočenih v standardih za obdobje 2005–2017 in 2018–2028 pa je tudi celjska enota dosegla le v letu 2011.

Prvo večje znižanje sredstev za nakup gradiva v OKC in posledično padec obsega prirasta smo beležili leta 2012, ko je MzK zmanjšalo sredstva za 30,24 %. Leta 2013 je sredstva, namenjena nakupu gradiva, znižala še MOC, OKC pa v istem letu ni uspela zagotoviti lastnih sredstev, s katerimi bi nadomestila izpad prirasta knjižničnega gradiva. Leta 2012 je tako obseg prirasta padel za 9,63 %, 2013 pa za dodatnih 5,91 %, kar je pričakovana posledica. Leta 2014 je MzK še dodatno znižalo sredstva za 36,05 %, zato je bila OKC primorana, da lastna sredstva, namenjena drugim projektom, preusmeri v nakup gradiva in tako obdrži obseg nakupa na vsaj primerljivi ravni. Sprememba obsega sredstev za nakup knjižničnega gradiva ima takojšnji in neposredni vpliv na obseg letnega prirasta, uravnavanje tega pa postaja vse težje.

Delež sredstev MzK v skupnih sredstvih za nakup gradiva je bil leta 2013 41,27 %, leta 2019 pa le 24,26 %. Doseg nivoja iz leta 2013 najverjetneje ni realno pričakovati, sploh glede na to,

da ZKnj-1 (2001) podrobneje ne določa, kakšna je finančna obveznost ministrstva za kulturo do splošnih knjižnic.

Deleži sredstev glede na financerja so se torej v raziskovanem obdobju občutno spreminjali. Če so bila včasih sredstva lokalne skupnosti in sredstva MzK še nekako uravnovežena, pa danes vsekakor ni tako. V letu 2010 so občine prispevale 53,91 %, MzK pa 41,27 % sredstev. Leta 2019 sta deleža precej drugačna, saj so občinska sredstva predstavljala 71,23 %, MzK pa le 24,26 % sredstev. Podatki potrjujejo **hipotezo 1**, ki trdi, da se je delež sredstev s strani občin povečeval.

Svoj del financiranja nakupa knjižničnega gradiva je država prenesla na občine, kjer za knjižnice prepogosto ni posluha, in knjižnice same, ki pa zaradi dviga ostalih stroškov (programskih in materialnih) pogosto ne zmorejo zagotoviti zadostnih sredstev. OKC je bila tako v letu 2019 z obsegom letnega prirasta gradiva na sami meji, ki jo določa Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003).

Sprašujemo se podobno kot Novljan (2011, str. 79), ki se v svoji raziskavi med drugim sprašuje ali bi se knjižnice z drugačnim načinom dodeljevanja podpore pri omejeni količini proračunskih sredstev hitreje približevale priporočilom stroke in določilom standardov, ki so sprejet strateški načrt razvoja knjižnic za določena obdobja.

Na obseg nakupa in s tem prirasta vpliva tudi povprečna cena enote knjižničnega gradiva, ki je v raziskovanem obdobju zrasla za 4,58 %, kar se odraža v padcu tako števila kupljenih izvodov kot tudi naslovov. Za natančnejšo opredelitev vpliva dviga povprečne cene na celoten prirast knjižničnega gradiva je potrebna obširnejša raziskava, z gotovostjo pa lahko rečemo, da se že njen 4,58 % dvig odraža v obsegu nakupa, torej tudi prirasta. **Hipotezo 2**, ki se glasi »Povprečna cena enote knjižničnega gradiva je rastla« torej lahko potrdimo.

Na izračun povprečne cene navsezadnje ne vpliva le rast cene knjige na trgu, temveč tudi struktura nakupa, cene za različne vrste gradiva (leposlovno in strokovno gradivo za odrasle, gradivo za otroke in mladino) so namreč različne. S prilagojenim izborom gradiva za nakup bi tako knjižnice lahko vplivale na povprečno ceno enote in na ta način lažje dosegale normative, zapisane v Pravilniku o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003),

vendar to vsekakor ni skladno z načeli stroke, ki usmerjajo k uspešnemu razvoju kakovostnih knjižničnih zbirk. Knjižnica gradiva ne pridobiva le za trenutne potrebe, temveč z izborom gradiva skuša zgraditi zbirke, ki dolgoročno ustrezajo namenu knjižnice, s katerim je bila knjižnica ustanovljena in je v grobem določen z vrsto knjižnice ter potrebami njenih potencialnih uporabnikov (Kodrič-Dačić, 2007, str. 90). Odstopanje o teh načel, četudi z razlogom doseganja zapovedanih normativov, bi bilo nestrokovno in škodljivo za vsebinsko ustreznost knjižnične zbirke. Knjižnična zbirka ima svoje kulturno poslanstvo, uresničevanje teh pa brez vsebinsko kakovostnega knjižničnega gradiva, izbranega na podlagi strokovnih kriterijev, ni mogoče. Tu nastane težava zaradi vse večjega razkoraka med načeli stroke, ki izhajajo iz poslanstva knjižnic, in potrebami oziroma željami bralcev.

V času, ko je bilo finančnih sredstev več, je OKC lahko pridobila večino naslovov, ki so se skladali z njeno nabavno politiko in potrebami bralcev, ob tem pa kupili tudi zadostno število izvodov. Z vse bolj okrnjenimi sredstvi za gradivo, oboje ni več možno. Nujno je odrekanje tako na strani števila izvodov kot tudi naslovov, ob tem pa je grajenje kakovostne knjižnične zbirke in zadovoljevanje potreb bralcev postalo še zahtevnejše.

Z našo raziskavo smo ugotovili, da se gibanje obsega sredstev sicer odraža tudi v razmerju med kupljenimi izvodi in naslovi, vendar so spremembe bolj odraz odziva na zmanjšanje obsega sredstev. Med leti 2012 in 2014, ko smo zabeležili prvi padec skupnih sredstev za nakup gradiva v raziskovanem obdobju, se je izbor prilagodil z zmanjševanjem števila dodatnih izvodov naslova, zato je razmerje padlo na 2,56 izvodov na naslov. Z letom 2014 je število izvodov na naslov počasi rastlo, v letu 2018 pa je OKC v povprečju kupila 2,9 izvoda na naslov. V letu 2019, ko so se sredstva ponovno znižala, je bilo zaznati drugačno politiko prilagajanja izbora knjižničnega gradiva za nakup. Znižanja sredstev ni zaznati v razmerju med izvodi in naslovi kupljenega gradiva, kar nakazuje na uravnoteženo zmanjševanje števila izvodov in naslovov. **Hipoteze 3**, da se je število kupljenih izvodov na naslovov v raziskovalnem obdobju zniževalo, tako ne moremo potrditi.

Gujtman (2012, str. 148) je v svojem poročilu o nakupu knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah za leto 2011 ugotavljal, da je ob naraščajoči komercializaciji knjižnega trga oblikovanje kakovostne knjižnične zbirke vedno večji izziv in odgovornost za splošne

knjižnice. Knjižnice si prizadevajo izvajati nabavno politiko skladno z načeli stroke, upoštevajo pa tudi utemeljene potrebe bralcev.

Tu je potrebno širše razumevanje vloge knjižnične zbirke, razmislek o nabavni politiki in strokovnih načelih ter načinih uporabe gradiva za udejanjanje poslanstva knjižnic. Vsekakor pa je potrebna tudi večja (finančna) podpora knjižnicam tako s strani MzK kot tudi lokalnih skupnosti.

Napredek na področju informacijske tehnologije je v knjižnice prinesel kar nekaj sprememb, v zadnjem desetletju pa tudi e-knjige, ki ima zaradi svoje priročnosti vse več naklonjenih bralcev. Vključevanje e-knjig v knjižnično zbirko z zagotavljanjem dostopa do njih je za knjižnice sila enostavno, medtem ko je sprememba načina razmišljanja o knjižnični zbirki, prilagajanje nabavne politike in razporejanja sredstev za nakup knjižničnega gradiva bolj zahteven proces, saj gre za poseg v ustaljen, dolgoletni koncept izgradnje knjižnične zbirke.

V raziskavi smo ugotovili, da je delež sredstev, ki se jih iz skupnih sredstev za nakup gradiva nameni e-knjigam, vsako leto večji. Leta 2014 (prvo celotno leto dostopa do portala Biblos) je OKC za dostop do portala Biblos in možnost izposoje e-knjig za svoje bralce namenila 3.135,87 EUR, leta 2019 pa 7.119,61 EUR, kar predstavlja 127,04 % dvig. Tako je bila povprečna cena licence v letu 2014 8,32 EUR, leta 2019 pa 18,54 EUR, kar prav tako predstavlja velik dvig. Danes, leta 2023, je ta razlika še bistveno večja. Podatki potrjujejo **hipotezo 4**, ki trdi, da se je delež sredstev namenjenih nakupu knjig v digitalni obliki zviševal.

Število bralcev v OKC, ki posežejo po e-knjigi, se sicer dviguje, je pa še vedno neprimerljivo s številom bralcev, ki preferirajo tiskano obliko knjige. Hitreje raste nabor naslovov, ki jih portal BIBLOS ponuja knjižnicam v nakup, dodatnih sredstev za nakup pa ni zagotovljenih. Pri nakupu e-knjige je potrebno slediti enakim smernicam nabavne politike kot pri nakupu tiskane oblike knjige, stalno presoјati o nakupu posameznih naslovov in spremljati odziv bralcev. Vemo, da je sredstev za nakup gradiva že v izhodišču premalo, da bi brez odrekanja pri drugih vrstah gradiva lahko vzporedno gradili še kakovostno zbirko e-knjig, zato bo ta v OKC rastla počasneje, kot bi si želeli.

Začetek vključevanja e-knjig v knjižnično zbirko OKC sovpada z zmanjševanjem sredstev za nakup knjižničnega gradiva, ki je povzročilo upad obsega letnega nakupa in s tem skupnega prirasta knjižničnega gradiva, zato težko natančno ocenimo vpliv porabe sredstev za nakup e-knjig na prirast tiskanih enot. Nakup licenc za e-knjige ima svoj vpliv na skupni prirast tiskanega knjižničnega gradiva, kar je pričakovano, saj so sredstva skupna za nakup vseh vrst knjižničnega gradiva. Na podlagi letnih zneskov, porabljenih za nakup e-knjig, in izračuna povprečne cene enote knjižničnega gradiva na fizičnem nosilcu lahko z gotovostjo rečemo, da vpliv ni zanemarljiv, je pa le eden od dejavnikov, ki povzročajo zmanjšanje obsega prirasta v OKC.

Dejstvo je, da nakup ene licence za e-knjigo na drugi strani pomeni kakšen tiskani izvod manj, kar pa pomeni še večji odmik od normativov, postavljenih v Pravilniku o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003), in določil v Standardih za splošne knjižnice (2005), ki so veljali v obdobju 2005–2017 ter Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (2019) za obdobje 2018–2028. V naštetih dokumentih je namreč opredeljen le prirast knjižničnega gradiva na fizičnih nosilcih in tako je tudi s postavljenimi normativi, ki e-knjig ne vključujejo³.

V raziskavi smo ugotovili, da je bil obseg prirasta v enotah Vojnik in Štore večji del raziskovanega obdobja bistveno pod številčnimi vrednostmi, ki jih kot pogoj za izvajanje knjižnične dejavnosti postavlja Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003). Osrednja enota je pogoje v pravilniku izpolnjevala, prirast v enoti Dobrna pa je bil pod začrtano mejo le v letu 2019. Skupen prirast OKC je v bil vsa raziskovana leta nad 200 enot na 1.000 prebivalcev, vendar se je od leta 2016 beležil le še padec, leta 2019 pa se je že dotaknil meje.

Z analizo podatkov smo potrdili tako **hipotezo 5**, ki trdi, da je OKC celotnem obdobju dosegala normativ letnega prirasta knjižničnega gradiva, zapisan v Pravilniku o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (2003), kot tudi **hipotezo 6**, pri kateri smo predvidevali, da je normativ letnega prirasta knjižničnega gradiva v celotnem obdobju dosegala le osrednja enota.

³ Normativna določila za letni prirast e-knjig vključuje šele nov Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (2023)

V letu 2023 je bil Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (2003) posodobljen in prilagojen okoliščinam v katerih danes delujejo knjižnice. Spremenjen je bil tudi normativ, ki določa najnižji obseg letnega prirasta v splošnih knjižnicah. Spodnjo mejo določa pri 150 enotah na 1.000 prebivalcev. Gre za pomembno spremembo, ki na prvi pogled ponuja roko knjižnicam, predvsem takšnim, ki že v preteklosti niso zadovoljevale normativa obsega prirasta, pa tudi ostalim, ki so, zaradi zmanjševanja sredstev, na podobni poti.

Sprašujemo se, če je to res v dolgoročnem interesu splošnih knjižnic. Z nižanjem normativov, ki igrajo pomembno vlogo pri pridobivanju sredstev, v tem primeru za nakup knjižničnega gradiva, namreč zmanjšujemo možnosti za dvig sredstev namenjenih razvoju knjižnic in knjižničarske stoke. Ne le knjižnice, ampak tudi Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003), bi moral bolj slediti Strokovnim priporočilom in standardom za splošne knjižnice (2019), s čemer bi dejansko spodbujali rast in razvoj knjižnic, kar z nižanjem kriterijev ni mogoče. Strinjanje s prilagoditvami, ki knjižnicam na nek način olajšajo delo, vsaj kar se doseganja normativov tiče, lahko pomeni strinjanje s padanjem javne finančne podpore, kar za prihodnost stoke ne prinaša nič dobrega.

V raziskovanem obdobju so se posodobila tudi Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019), ki so številčno vrednost za obseg letnega prirasta knjižničnega gradiva spremenili z 275 na 250 enot na 1.000 prebivalcev. Sprememba je predvsem pri priporočilih za neknjižno gradivo, saj je bilo to predhodno številčno opredeljeno priporočilo, po novem pa se prepušča presoji, glede na aktualnost takšnega gradiva, ki je pogojena s tehnološkim razvojem (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019). Za tiskano knjižno gradivo torej v samem bistvu ni sprememb.

Hipotezo 7, pri kateri smo predvidevali, da OKC standarda prirasta knjižničnega gradiva v raziskovanem obdobju ni dosegala, smo z raziskavo potrdili. Ugotovili smo, da je v raziskovanem časovnem okviru, v OKC le celjska enota, zgolj v letu 2011, dosegla obseg letnega prirasta, ki ga določajo strokovni standardi, s čimer knjižnica ni in ne sme biti zadovoljna.

Izhodišče strokovnih priporočil in standardov za različna obdobja je poslanstvo splošne knjižnice, ki uveljavlja vrednote razvoja, obveščenosti, izobraženosti in kulture, s katerimi

vpliva na kakovost življenja posameznika in lokalne skupnosti (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019), s čimer daje knjižnicam pomembno vodilo. Statistike obsega prirasta v OKC so pokazale, da gre za vedno večji odmik od priporočenih vrednosti. Razlikovanje med »minimalnim« in »optimalnim« je seveda realno, je pa morda potreben razmislek o izhodiščni (minimalni) točki, ki je razvojno gledano prenizka. Strokovna priporočila in standardi za knjižnice niso obvezujoči, medtem ko je Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (2003) zavezujoč ne le za knjižnice, temveč tudi za financerje splošnih knjižnic, kar je pomembno predvsem za tiste odločevalce, ki so knjižnicam manj naklonjeni.

Splošne knjižnice so javni zavodi lokalnih skupnosti in predstavljajo eno od njihovih izvirnih nalog, kar pomeni, da so lahko tudi precej ranljive, saj kljub zavezam v ZKnj-1 (2001) in ZLS (1994) v praksi ne zaznavamo posledic zaradi neizpolnjevanja obveznosti za lokalne skupnosti. Prav te bi namreč pripomogle k ureditvi stanja, vendar se tu pojavlja vprašanje, s kakšnimi vzvodi lahko pristojni te zahteve uveljavljajo. To je šibka plat normativnih okvirov, zato je v prihodnosti še toliko bolj potrebno in pomembno proaktivno sodelovanje (Eržen, idr., 2022, str. 10) splošnih knjižnic v izvajanju zagovorništva, predvsem v odnosih z odločevalci na državnem nivoju, kjer gre za skupen interes.

Če knjižnice s podporo financerjev ne bodo uspele obrniti trenda zmanjševanja obsega sredstev za nakup knjižničnega gradiva, se sprašujemo, kako bodo uspele graditi kakovostno in relevantno knjižnično zbirko in ob tem zadovoljiti potrebe bralcev, ki vse bolj posegajo po lahkotnem branju. Kot splošna knjižnica moramo zagotoviti knjižnično gradivo, namenjeno širokemu krogu bralcev, zato se sprašujemo, ali bodo knjižnice dolgoročno popustile in postale le izposojevalnice manj zahtevnega gradiva ali pa morda le slabo obiskane ustanove z zahtevnejšo literaturo. Nujno potrebno je sozvočje med financerji in stroko, saj morajo knjižnice najti način za uspešno uravnavanje potreb bralcev in nabavne politike, ki bo skladna s cilji in poslanstvom splošnih knjižnic. Ob tem je ključni strateški in celostni pristop h kontinuirani, nevsiljivi, a učinkoviti spodbudi bralcev za razvoj bralne kulture. Le na ta način bodo do bralcev lahkotne literature prišle tudi zahtevnejše vsebine.

Z našo raziskavo je potrjeno, da nakup knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah ni zadostno finančno podprt, zato bo raziskava s svojimi rezultati lahko v pomoč tudi pri predstavitvi širše slike obstoječim in potencialnim financerjem.

8 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Aupič, M., Benčič P., Fras Popovič, S., Lesjak B., Podbrežnik Vukmir, B., Vilar, P., Vodeb, G. in Zdravje, A. (2018). *Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice veljavnih v obdobju 2005–2017: raziskava*. Narodna in univerzitetna knjižnica.
<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUK EwjXq7DF7Pb-AhUfhv0HHUjADfsQFnoECAgQAQ&url=https%3A%2F%2Firis.nuk.uni-lj.si%2Fmedia%2Ffp%2Firis%2Fstudije%2Fraziskava-doseganje-standardov-splosne-knjiznice-2005-2017.pdf&usg=AOvVaw3PueU6hNXRaBOVYLBQIYy9>
- Eržen, M., Horžen, V., Kek, R., Klemen, A., Kovář, B., Likar, T., Malec, L., Orešnik, U., Podbrežnik Vukmir, B., Resman, S., Rozman Salobir, M., Videc, A., in Žumer, M. (2022). *Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022-2027*. Združenje splošnih knjižnic. https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2022/08/ZSK_Strategija-razvoja-slovenskih-splosnih-knjiznic-2022-2027_oblikovano.pdf
- Golden, H. in Malcom, P. (2009). *A guide to developing collection plan*. Southern Ontario Library Service. <http://www.sols.org/index.php/develop-your-library-staff/sols-publications/761-develop-your-library-staff/sols-publications/ldgs/403-library-guides>
- Gujtman, M. (2012). Nakup knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah: poročilo za leto 2011. *Knjižnica*, 56(4), 129–150. <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6056/5703>
- Kodrič-Dačić, E. (2007). Uvod v izgradnjo knjižnic. *Knjižnica*, 51(1), 89–112.
- Novljan, S. (2011). *Navadna knjižnična zbirka*. Samozaložba.
<http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HDPFV2MA/f3be9556-fbf6-4ddf-824c-8b9ae15c16bf/PDF>
- Osrednja knjižnica Celje. (2011). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2010*.
- Osrednja knjižnica Celje. (2012). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2011*.

Osrednja knjižnica Celje. (2013). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2012.*

Osrednja knjižnica Celje. (2014). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2013.*

Osrednja knjižnica Celje. (2015). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2014.*

Osrednja knjižnica Celje. (2016). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2015.*

Osrednja knjižnica Celje. (2017). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2016.*

Osrednja knjižnica Celje. (2018). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2017.*

Osrednja knjižnica Celje. (2019). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2018.*

Osrednja knjižnica Celje. (2020a). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2019.*

Osrednja knjižnica Celje. (2020b). *Načrt upravljanja s knjižnično zbirko Osrednje knjižnice Celje.*

Osrednja knjižnica Celje. (2021). *Strateški načrt Osrednje knjižnice Celje za obdobje 2021–2025.* https://www.knjiznica-celje.si/images/Strate%C5%A1ki_na%C4%8Drt_OKC_2021-2025.pdf

Osrednja knjižnica Celje. (2023). *Programsko in finančno poročilo Osrednje knjižnice Celje za leto 2022.*

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2003). *Uradni list RS*, št. 73/2003, 70/2008, 80/2012.

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe. (2023). *Uradni list RS*, št. 28/2023. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2023-01-0538?sop=2023-01-0538>

Standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 1. maja 2005 do 30. aprila 2015). (2005).

Nacionalni svet za knjižnično dejavnost.

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028). (2019).

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Statistični urad RS. (b. d.). *Osebe s prijavljenim stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji po petletnih starostnih skupinah in spolu, občine, Slovenija, polletno.*

<https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05V1006S.px>

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 – ZUJIK in 92/2015.

Zakon o lokalni samoupravi (ZLS). (1994). *Uradni list RS*, št. 94/2007, 76/2008, 79/2009, 51/2010, 40/2012 – ZUJF, 14/2015 – ZUUJFO, 11/2018 – ZSPDSLS-1, 30/2018, 61/2020 – ZIUZEOP-A, 80/2020 – ZIUOOPE.

Zakon o obveznem izvodu publikacij (ZOIPub). (2006). *Uradni list RS*, št. 69/2006, 86/2009.

Združenje splošnih knjižnic. (b. d.). *Pomembni dokumenti*. <https://www.knjiznice.si/sistem-splosnih-knjiznic/pomembni-dokumenti/>